

Skolors arbete med flerspråkiga elever som möter svårigheter med läsning och skrivning

JÖNKÖPING UNIVERSITY

Undersöka hur grundskolor i en kommun beskriver att de arbetar för att förebygga och identifiera flerspråkiga elevers specifika läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och hur stöd ges för att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga.

Syfte

- Enkät skickades ut till alla skolor i en kommun i Sverige – en totalundersökning
- Enkäten adresserades till specialpedagoger/speciallärare

Metod

- Uppmärksammande av flerspråkiga elever i specifika läs- och skrivsvårigheter
- Förebyggande arbete för att förhindra att specifika läs- och skrivsvårigheter uppstår hos flerspråkiga elever
- Insatser för flerspråkiga elever i specifika läs- och skrivsvårigheter

Tre områden i undersökningen

- Likvärdiga möjligheter att klara sin skolgång
- Kunna använda ett eller flera språk muntligt och skriftligt – viktig förutsättning i skolan och i livet
- Bristande läs- och skrivförmåga – leder till negativa konsekvenser för en människas livsmöjligheter
- Skolans uppdrag - skapa förutsättningar för att alla elever ska lära sig läsa och skriva.
- Flerspråkiga elever möter andra svårigheter än elever som lär sig läsa på sitt modersmål
- Extra komplicerat att identifiera och förstå vad som gör läsning och skrivning svårt på en elevs andraspråk
- Uppmärksamma tidigt – stöd utifrån behov

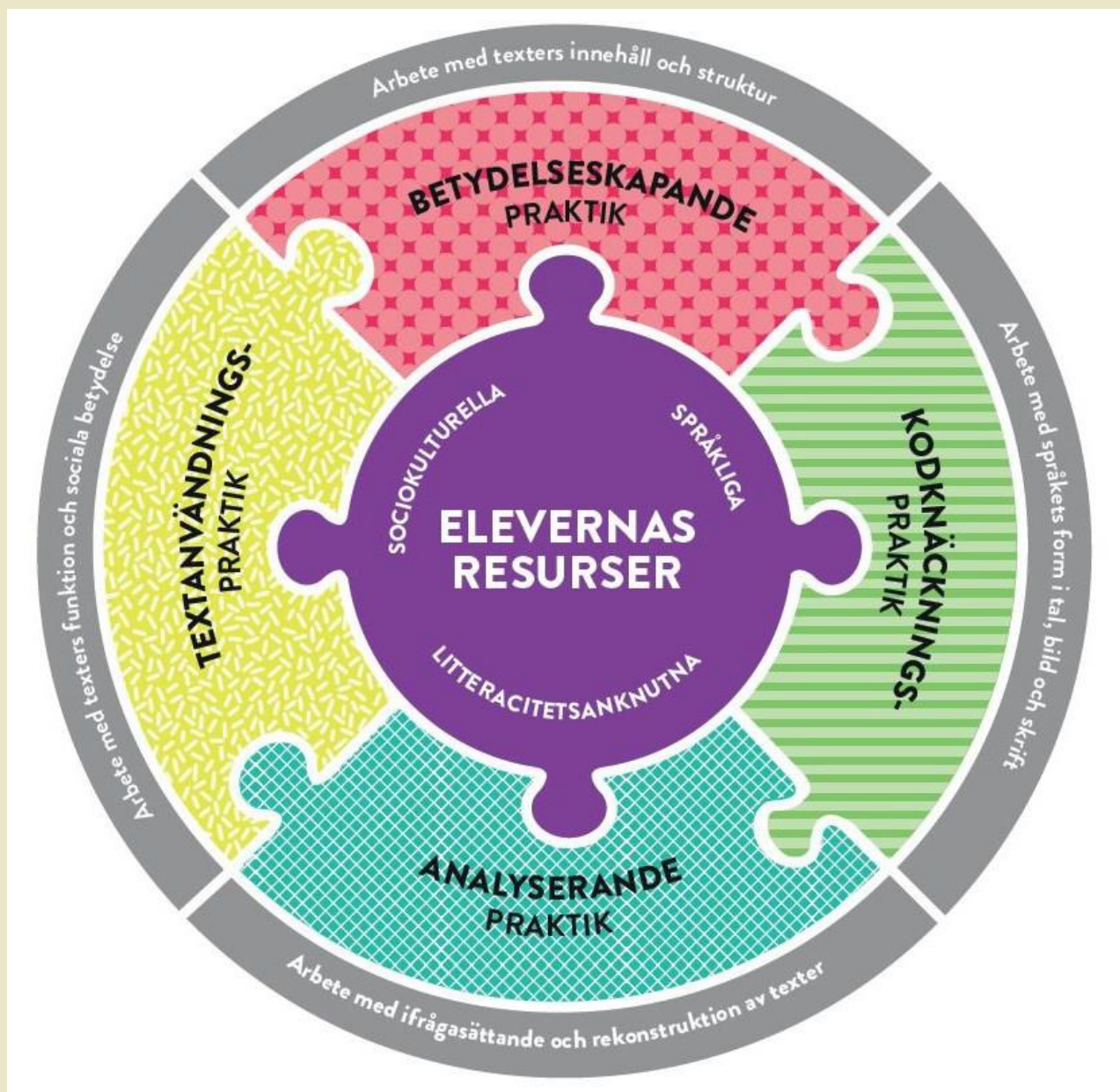
Bakgrund

Lärande ses vara beroende av
interaktionen mellan individen och
miljön.

(Säljö, 2010; Vygotskij, 1978)

Teoretiskt ramverk

Sociokulturellt perspektiv

Teoretiskt ramverk

Litteracitet

Teoretiskt ramverk

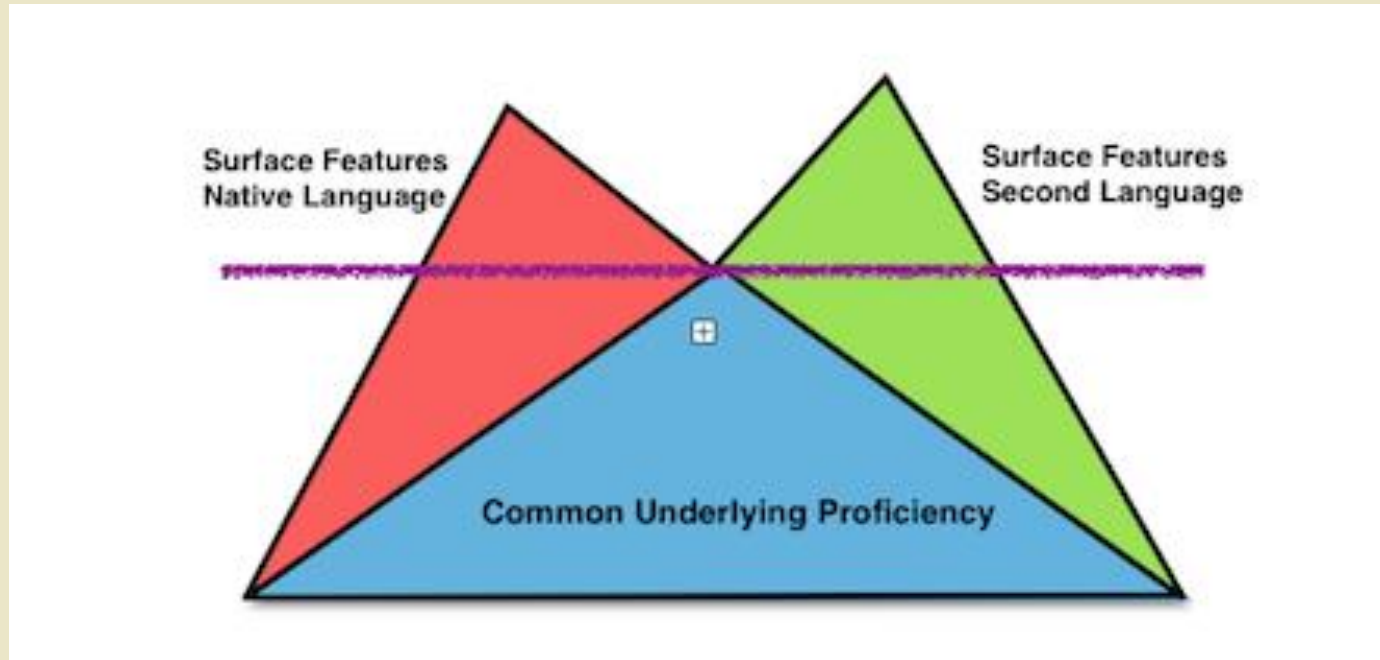
The simple view of reading

(Gough & Tunmer, 1986)

Teoretiskt ramverk

Flerspråkighet och litteracitet

(Cummins, 1981)

Läs- och skrivsvårigheter – paraplybegrepp

Specifika läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är en sorts läs- och skrivsvårighet.

Specifika läs- och skrivsvårigheter innebär fonologiska svårigheter.

Specifika läs- och skrivsvårigheter – ses finnas på en skala

Teoretiskt ramverk

Läs- och skrivsvårigheter

- Stor andel av skolorna har en övergripande plan där rutiner för kartläggning finns beskrivna.
- Kartläggning på gruppnivå görs i F-6 av *fonologisk medvetenhet, bokstavskännedom, avkodning*
- Pedagogisk utredning görs i stor utsträckning
- Skolor kartlägger inte läs- och skrivförmåga på förstaspråket i stor utsträckning

Resultat

Uppmärksammande av specifika läs- och skrivsvårigheter

- Samarbete mellan skola och modersmåslärare
- Övergripande plan/rutiner
- Rutiner på arbetslagsnivå
- Ökad kompetens kring bedömning

Resultat – Uppmärksammande av svårigheter

**Behöver förbättras ur
skolornas perspektiv**

- Genom en övergripande plan där rutiner för kartläggning av fonologisk medvetenhet, bokstavskännetegns beskrivs.
- Träning av fonologisk medvetenhet och kopplingen mellan bokstav och ljud.
- Studiehandledning på modersmålet
- Pedagogisk utredning som ett led i ett förebyggande arbete

Resultat

Förebyggande arbete

- Studiehandedning
- Modersmålsundervisning
- Kompetensutveckling

Resultat – Förebyggande arbete

**Behöver förbättras ur
skolornas perspektiv**

- Träning av fonologisk medvetenhet, koppling bokstav och ljud, avkodning.
- Träning av läsförståelse, ljud, ord och begrepp samt stavning
- Modersmålsundervisning som innehåller läs- och skrivträning på modersmålet i liten utsträckning.
- Studiehandledning används i relativt liten utsträckning.
- Kompensatoriska insatser sker ex. genom anpassningar vid prov, användning av alternativa verktyg.

Resultat

Insatser för att utveckla läs- och skrivförmåga

- Övergripande plan för uppföljning och insatser
- Rutiner på arbetslagsnivå
- Kompetens kring uppföljning och insatser
- Ökade resurser
- Samarbetet mellan skola och modersmåslärare

Resultat – Insatser

**Behöver förbättras ur
skolornas perspektiv**

- Kartläggning av fonologisk medvetenhet, bokstavskännedom, avkodning
- Förstaspråket används inte i stor utsträckning när det handlar om att kartlägga läs- och skrivförmåga
- Förstaspråket används inte som en resurs i läsning och skrivning på andraspråket

**Axplock av resultat
kopplat till forskning**

- Bøyesen, L. (2006). Flerspråkighet och läs- och skrivsvårigheter. I: Bjar, Louise (red.) *Det hänger på språket*. Lund: Studentlitteratur
- Cummins, J. (1981). *Bilingualism and minority language children*. (Language and literacy series). Toronto, Ont: OISE P.
- Franker, Q. (2017). Grundläggande litteracitet för nyanlända ungdomar. Modul: Grundläggande litteracitet för nyanlända elever. Göteborgs universitet.
- Freebody, P., Luke, A. (1990) Literacies programs: Debates and demands in cultural context. *Prospect: An Australian Journal of TESOL*, 5(3), pp. 7-16.
- Gough, P., & Tunmer, W. (1986). *Decoding, reading and reading disability*. *Remedial and Special Education*, 7, 6-10.
- Hedman, C. (2010). *Över- och underidentifiering av dyslexi hos tvåspråkiga. Nordand: nordisk tidsskrift for andrespråksforskning*, 5:1, s.37-68. Bergen.
- Hyltenstam, K. (2010). *Läs- och skrivsvårigheter hos tvåspråkiga. I:Ericson, B. Utredning av läs- och skrivsvårigheter*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur. S. 305-309.
- Kjeldsen, A.C., Kärnä, A., Niemi, P., Olofsson, Å., Witting, K. (2014). *Gains from training in phonological awareness in kindergarten predict reading comprehension in grade 9*. *Scientific studies of reading*, 18:6, 452-467.
- Lundberg, I. (2010). *Läsningens psykologi och pedagogik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Muter, V. (2006). The prediction and screening of children's reading difficulties. Snowling, M & Stackhouse, J. *Dyslexia Speech and language, A practioners handbook*. London and Philadelphia: Whurr publishers.
- Myrberg, M. (2009). Pedagogiska kontroverser kring dyslexi/läs- och skrivsvårigheter. Samuelsson, S., Arnqvist, A., Björn, M., Dahlin, K. & Elwér, Å. (2009). *Dyslexi och andra svårigheter med språket*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Rose, J. (2009). Identifying and teaching children and young people with dyslexia and literacy difficulties. Nottingham. 00659-2009DOM-EN.
- SBU. (2014). *Dyslexi hos barn och ungdomar – tester och insatser. En systematisk litteraturoversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Säljö, R. (2010). *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts.
- Vygotskij, L.S. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge, Mass: Harvard U.P.
- Wengelin, Å., Nilholm, C. 2013. Att ha eller sakna verktyg –om möjligheter och svårigheter att läsa och skriva. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2019). Grundskolan – Behörighet till gymnasiet. https://siris.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gr_betyg_beh&p_sub=1&p_ar=2019&p_lankod=&p_kom_munkod=&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=&p_flik=G&p_kon=A

Referenser